

УДК 821.113.6'06-31.09(092)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-2-20>

Мирослава ІВАНИШИН,
orcid.org/0000-0002-4219-104X
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри зарубіжної літератури та полоністики
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) myropetra@gmail.com

СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР ОБРАЗУ ЛІТНЬОЇ ЛЮДИНИ В РОМАНАХ Ф. БАКМАНА В АКСІОЛОГІЇ СЬОГОДЕННЯ

У статті здійснено аналіз соціальної теми в романах сучасного шведського письменника Ф. Бакмана, зазначено, що постать популярного автора масової літератури не представлена в українському літературному полі, окрім численних перекладів; поставлено питання теми людей похилого віку в творчості автора як провідної теми в контексті зацікавлень Ф. Бакманом соціальною тематикою. Розкрито тему людей похилого віку як важливу геронтологічну проблему соціології та вікової психології, оскільки в онтогенезі зрілих людей у світі нових досліджень відбуваються не тільки інволюційні процеси, а й можливі зміни життєвих позицій, віднаходження нових смислів, котрі покращуватимуть якість їхнього життя. Висновковим положенням до розвідки є теза, що така тема важлива для шведської літератури, адже соціальна тема і якість життя усіх сягає своїм корінням поняття «шведський дім», «держава загального добробуту». Феномен успіху творів Ф. Бакмана у тому числі, на нашу думку, зумовлений таким закоріненням у соціальну тему. Загалом у кожному романі автора простежується особистість вразливої категорії, чи то тренер похилого віку, чи то смертельно хвора бабуся, чи то жінка старшого віку, що опинилася перед екзистенційними викликами. Акцент робиться на романі «Чоловік на ім'я Уве», у котрому тема людей похилого віку представлена найвиразніше і котрий породив низку соціологічних досліджень, а також інтермедіальних тлумачень. Здійснено огляд статей щодо тлумачень роману з точки зору читачьких зацікавлень людей такої ж вікової категорії, як і Уве, а також у світлі психологічних досліджень життєвих позицій, зацікавлень та ціннісних орієнтацій людей похилого віку; виявлено актуальність такої проблематики для аксіологічної парадигми сучасного розвинутого суспільства, а відтак і для шведської літератури, для котрої соціальна тематика має історичне та культурне підґрунтя.

Ключові слова: скандинавська література, шведська література, масова література, Фредерік Бакман, геронтологія, соціальна тема.

Myroslava IVANYSHYN,
orcid.org/0000-0002-4219-104X
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of World Literature and Slavonic Languages
Drogobych Ivan Franco State Pedagogical University
(Drogobych, Lviv region, Ukraine) myropetra@gmail.com

THE SOCIAL DIMENSION OF THE IMAGE OF THE ELDERLY IN F. BACHMANN'S NOVELS IN THE AXIOLOGY OF THE PRESENT

The article analyzes the social theme in the novels of the contemporary Swedish writer F. Bachmann, noting that the figure of the popular author of mass literature is not represented in the Ukrainian literary field, except for numerous translations; the question of the theme of the elderly in the author's work as a leading theme in the context of F. Bachmann's interest in social issues is raised. The topic of elderly people is revealed as an important gerontological problem of sociology and age psychology, since in the ontogeny of mature people in the light of new research, not only evolutionary processes take place, but also changes in life positions, finding new meanings that will improve the quality of their lives. The study concludes that this topic is important for Swedish literature because the social theme and quality of life of all are rooted in the concepts of the "Swedish home" and "welfare state." In our opinion, the phenomenon of success of F. Bachmann's works is also due to this rootedness in the social theme. In general, in each of the author's novels, one can trace the personality of a vulnerable category, whether it is an elderly coach, a terminally ill grandmother, or an older woman facing existential challenges. The emphasis is placed on the novel *A Man Called Ove*, which presents the theme of the elderly most clearly and has given rise to several sociological studies and intermediate interpretations. The article reviews articles on interpretations of the novel from the point of view of the reading interests of people of the same age category as *Ove*, as well as in the light of psychological studies of life positions, interests, and value orientations of the

elderly; the relevance of such issues for the axiological paradigm of modern developed society, and thus for Swedish literature, for which social themes have a historical and cultural background, is revealed.

Key words: *Scandinavian literature, Swedish literature, mass literature, Frederik Bachmann, gerontology, social topic.*

Постановка проблеми. Творчість Фредеріка Бакмана, без сумніву, можемо віднести до бестселерів сучасної літератури, не тільки рідної шведської, а й перекладної. Попри гучне ім'я та перекладені твори українською (видавництво «Книголав»), наукових розвідок як про самого автора, так і про художні особливості його романів в українському літературознавстві нема, як і нема ширших розвідок про сучасну скандинавську чи шведську літературу зокрема. У статті нас цікавитиме власне соціальна тематика автора як така, що традиційно виростає із скандинавського (шведського) способу суспільного мислення, а саме увага до людей літнього віку та її художнє вираження через низку романів.

Аналіз досліджень. В українському літературознавчому полі постать Ф. Бакмана не представлена, однак тема людей похилого віку, їхніх життєвих цінностей та життєвих стратегій є достатньо розробленою як у психологічних, так і соціологічних розвідках. Тому щодо текстових особливостей опиратимемося на статті європейських авторів Aathira A. S., Poongodi A. (Aathira, Poongodi, 2022), Sandberg Linn J., Lovgren Karin (Sandberg, Lovgren, 2022), а щодо психологічних та культурно-історичних витоків шведського інтересу до соціальної теми на праці О. Коваль (Коваль, 2019), І. Зязюна (Зязюн, 2013).

Мета статті полягає в розкритті важливості соціальної теми, зокрема геронтологічного характеру, у романах сучасного шведського автора Ф. Бакмана, а також у виявленні історико-культурного коріння соціально ангажованої проблематики його текстів.

Виклад основного матеріалу. Читацький та комерційний успіх творів популярного блогера й письменника Фредеріка Бакмана привертає увагу різноаспектних дослідників, зокрема психологів та соціологів, також він зумовлений і екранізацією знакових романів («Чоловік на ім'я Уве», «Брітт-Марі була тут», серіал «Ведмеже місто»). Феномен успіху масової літератури в сучасній літературознавчій думці часто пояснюється тим, що такі тексти конструюються на затребуваних темах, актуальних дискурсах. Бакман у цьому плані досить успішно користується для плетіння оповіді гендерними, феміністичними, екологічними темами, увагою до людей похилого віку, ейджизму, темою «інакших» людей, булінгу, насиллю, проблемами мультикульту-

турного суспільства, посттравматичних розладів, проблем адаптації до нових умов людей похилого віку та й загалом вразливих категорій людей. Почасти можемо пояснити таку тематику журналістською та, зокрема, колумністською діяльністю Ф. Бакмана. У сучасній літературі автори часто користуються цими популярними ідеологемами. Подекуди така кон'юнктура суперечить художній правді, робить текст низькопробним читвом. Однак у випадку із Ф. Бакманом тренди суспільно важливих і обговорюваних тем майстерно вплітаються в оповідь, образи стають виразними і яскравими, фабула такою, що захоплює, – усі ці фактори, вкупі із суголосними до часу темами, сприяють читацькому успіху його романам.

Це коло тем у романістиці автора впливає і з їхньої трендовості в самому шведському суспільстві, котре вважається найбільш успішним серед розвинених нордичних країн. Здійснюючи культурологічну розвідку способу життя сучасних скандинавів, М. Бут відводить Швеції особливе місце, називає її «найвпливовішою», «найуспішнішою» країною, «елегантним білим лебедем», «котрий завжди досягає своїх цілей з мінімумом метушні та суперечностей, хай би яких аспектів країни це стосувалося» (Бут, 2021: 316). Увага до людей літнього віку – одна з ознак добробуту для всіх.

Інтерес у віковій психології до етапу зрілості, розвиток геронтопсихології – явища нещодавні. Так, І. Зязюн таке зацікавлення пояснює двома факторами: визнання того факту, що зрілий вік не є тільки віком затухання сил, і соціально-економічними факторами збільшення зрілого населення на планеті загалом. Якщо на початку геронтологія вважала такий період життя позначеним інволюційними процесами, то зараз спостерігаються й інші тенденції: «Вченими розроблена адаптаційно-регуляторна теорія старіння, згідно з якою в пізньому віці поряд із процесами розрухи, скороченням адаптивних можливостей організму, існують процеси, спрямовані на підтримання його високої життєздатності, на збільшення продовжностей, які були названі вітауктом» (Зязюн, 2013: 20). Отож привертання уваги до цієї теми через художній текст видається достатньо продуктивним для покращення якості життя усього суспільства загалом, а творча манера Ф. Бакмана і, власне, успіх його романів полягає у роботі з актуальними темами, важливими для соціуму.

У статті, присвяченій аналізу адаптації осіб старечого віку, авторка Голова Н.І. зазначає, що «одним із показників соціалізації є ідентифікація з виконуваними функціями, що прописані соціальною роллю. Важливо, щоб ця роль знайшла своє відображення в Я – образі літньої людини, при цьому мала позитивне емоційне забарвлення» (Голова, 2021: 38). Уве втратив мотивацію до життя із втратою дружини Соні та виходом на вимушену пенсію. Усе його життя від ранньої юності оберталось довкола сумлінної праці на залізниці, чесної і відданої, як вчив його батько, одруження і соціальної ролі в побудові і догляді кооперативного простору та власного будинку. Зміна соціальної ролі, точніше втрата звичних ролей, призводить до дезадаптації і, як наслідок, до суїцидальних намірів. Автор зображує його як мізантропа й буркуна. Це суголосьне геронтологічним класифікаціям «життєвих позицій» людей літнього віку, а саме покликаємося на статтю Голови Н.І., де серед низки інших зазначається так звана «позиція «ворожості до світу», при котрій «звинувачують оточуючих і суспільство у всіх невдачах, які вони перетерпіли в житті» та «позиція «ворожості до себе і свого життя», що «виражається у пасивності, зникненні зацікавленості та ініціативи. Такі особи схильні до погіршення настрою і фаталізму, почувають себе самотніми» (Голова, 2021: 36). Саме такий типовий у геронтологічних дослідженнях образ описує Ф. Бакман, він є впізнаваним, дещо схематизованим, відтак привертає увагу масового читача до соціально важливої теми.

Отож в сучасній аксіологічній парадигмі зростає увага до особистості людей похилого віку та їхніх життєвих орієнтацій та цінностей, а сучасна література відгукується на них, як і інші міждисциплінарні дослідження, як-от соціологічна розвідка *Old men's readings of the novel A Man Called Ove as a cultural representation of ageing masculinity* (Sandberg, Lovgren). Так, шведські автори зазначають, що останніми роками збільшилася частка творів про людей на схилку літ. Жанр, у якому старші люди змальовані як активні протагоністи, називають «geezer and grump lit». Його увела учена-геронтолог А. Свіннен (Aagje Swinnen).

Часто люди, ззовні «насусплені», трохи мізантропні, виявляються в ході оповіді людьми із золотим серцем. Визначний твір цього жанру «Чоловік на ім'я Уве». Йому 59 років, він вирішує позбавити себе життя, оскільки після смерті дружини, виходу на пенсію, воно стало безсенсовим. Автори пропонують думку, що роман варто розуміти не тільки як репрезентацію старіння, а як

старіння чоловічності. Стаття представляє результати опитування про те, як шведи чоловічої статі від 65–92 років, читають та обговорюють роман. Результати дослідження показують як сприймають проблематику роману люди цієї ж вікової категорії.

Уве хоче себе вбити через вимушений вихід на пенсію і смерть дружини. Роман популярний в Швеції, його можна вважати культурним феноменом, схожим із популярною героїнею Бріджит Джонс із «Щоденника Бріджит Джонс». Автори статті зазначають, що більшість попередніх гендерних досліджень мали справу з жінками, а ті, що стосувалися чоловіків, зазвичай опиралися на образ чоловіка молодого або середнього віку. Як сам літературний текст формується читачами, надає йому нового змісту. Автори зацікавлені в гендері, як стереотипна репрезентація старості («буркотливий старий чоловік») була прочитана різними фокус-групами.

Деякі читачі сказали, що роман не точно відображає їхній досвід старіння як активного прагнення, на протигагу книжкового образу пасивного самотнього старого, що є небажаною фігурою старіючої маскулінності. Вони не сприймають щодо себе таку позицію автора роману. Інші учасники стверджують, що роман не відобразив те, що вони вважають фундаментальним досвідом старіння, наприклад, тілесне старіння та вразливість через ізоляцію. Фокус-групи обговорили два типи чоловіків у старості, вказуючи на позицію відповідального і активного чоловіка як найбільш затребуваного у суспільстві. Відповіді читачів були неоднозначними у своїх точках зору, вони водночас стверджували, що потрібно залишатися активними і залученими в суспільстві, але і вказували на виклики подолання самотності та ізоляції.

У результаті соціологічного опитування щодо образу Уве і його старіючої маскулінності автори дійшли думки, що образ Уве, попри свою сварливість, був корисним у суспільстві, умів вирішувати проблеми, деякі учасники впізнали себе в ньому.

У статті описано читацьке дослідження, мета якого показати, як чоловіки похилого віку використовують літературний твір, щоб зрозуміти, як це бути старим. Іншими словами, «як старіюча маскулінність формується на стику культурного відображення і особистих відчуттів учасників» (Sandberg, Lovgren, 2022: 7). Тобто художній твір масової літератури стає фактором впливу на формування суспільно важливих проблем.

Ще одне психологічне дослідження цього роману (Aathira, Poongodi, 2022) використовує цитату Гемінгвея про те, що з віком людина не стає

мудрішою, тільки обачнішою. Процес старіння змушує людей змалити до самих тільки спогадів і закритися в собі. Література завжди відображала стадії життя: невинність дитинства, невпевненість пубертату, біль і насолоду молодості, за якою слідує холод і роздратування старості.

Роман досліджує тему старіння, його характеристики, виклики і відповідальності, а також як життєва історія Уве, його щасливі й драматичні спогади вплинули на його сьогодення. Аналіз тексту авторами статті опирається на соціоемоційну селективну теорію, зокрема концепт інтеграції сили і вразливості (С. Чарльз, Дж. Гонг). Вона стосується старіння і важливості досягнення емоційних цілей у старості.

Наратив розгортається навколо переходу персонажа від тихого тінейджера до невпевненого юнака і аж до старого буркуна – постраху району. Сюжет розкриває фазу старіння людини, котра фізично і емоційно вразлива, однак не перестає бути сильною особистістю. Перспектива Уве є головною в романі, через неї змальовано життя інших людей. Чоловікові принципів, неохочому прогинатися під світом, вдається взяти контроль над своїм життям і подолати смерть. Фрустрація після смерті Соні забезпечує йому багато ворогів. Зрештою він бере себе в руки і вирішує справлятися з усім. Кожен чоловік має знати, за що він бореться, так казала йому Соня. Ці слова допомогли йому справлятися з викликами долі.

«У старості необхідно мати мету як стимул рухатися далі. Уве є голосом спільноти людей похилого віку, що стикнулися з реальністю: забуттям, сповільненим сприйманням і постійним бажанням тиші й спокою» (Aathira, Poongodi, 2022: 147).

Якось Соня сказала, що для того, аби зрозуміти чоловіків як Уве і Руне, потрібно усвідомити, що вони застрягли в своєму часі. Їм потрібно всього лиш кілька простих речей від життя: дах над головою, тиха вулиця, справна машина і жінка, якій вони б були вірні, робота, де ти є функціональним. Уве представлений як чоловік нетерплячий і з суворими манерами. Він, наприклад, сварячись із продавцем ноутбуків, не визнає, що чогось не знає, таким чином не приймає факту старіння.

Час, згідно з цією теорією, – це основний фактор у закріпленні мотиваційних цілей, які приносять емоційний досвід. Більший рівень когнітивного контролю був зафіксований у людей, що жили в позитивному оточенні. Уве однак є добротним чоловіком у жорстких умовах, його не люблять сусіди, тому важливим для авторів статті є дослідити причину позитивів у його житті. Цей

внутрішній позитив забезпечує впевненість, з якою він допомагає Парване і її дітям, коли їхній батько падає з драбини; дає прихисток Джиммі і Мірсад, допомагає Аніті захистити її чоловіка Руне і т.д.

Уплив позитивних досвідів для літньої людини, активна діяльність і соціальні взаємодії спричинюють емоційну регуляцію у її психіці. Люди тоді стають більш гнучкими і краще адаптуються до суворих умов життя. Після смерті дружини Уве стає психологічно нестабільним, хоча й це інколи не очевидно, однак простежується у його сердитих репліках. З тексту напрошується мораль: «Фазу старіння разом з емоційними обмеженнями і фрустрацією варто прийняти людині з гідністю. Це гарантуватиме їй здоровий світогляд і миролюбність, що допомагають справлятися з фізичними недугами із завзяттям молодості» (Aathira, Poongodi, 2022: 148). Ця фаза вимагає турботи про людину, постановки мети і причини жити далі. Таким чином, літературі і процесу читання в романістиці Ф. Бакмана відводиться соціально важлива роль. Автори зазначають: «Література є одним із способів утекти від суворой правди і реалій життя. Вона завжди була і буде формою терапії, що допомагає полегшити біль. У світі протистояння з усіма його клопатами багато було сказано про важливість ментального здоров'я молоді, дітей... Однак важливо також приділяти увагу психологічному благополуччю старшого покоління. Можливо, той факт, що вони провели уже більшу частину свого життя, є причиною часткової байдужості до їхнього життя. Проте варто зазначити, що саме на цій стадії життя люди стикаються з найважчими ментальними викликами, такими як амнезія, деменція, галюцинації та ін. У цей період вони потребують прихильності, турботи, які допомагають впоратися з цими викликами і рухатися вперед» (Aathira, Poongodi, 2022: 149).

Отож соціальна тематика є характерною рисою, що відзначає особливість письма Ф. Бакмана. Важливість таких тем у скандинавських літературах зумовлюється традиційними концептами: «шведський дім для народу» (*folkehemmet*), «суспільство всезагального блага». Так, щоб збагнути модель шведського суспільства та коріння інтересу шведської літератури до соціальної теми, можемо звернутися до розвідки О. Коваль, котра теж наголошує на невивченості теми в українській науці. Авторка статті здійснює огляд понять Швеції як «держави загального добробуту» та «шведської моделі» зазначає, що «державу загального добробуту називають також соціальною дер-

жавою, підкреслюючи ту важливу роль, яку має виконувати держава для вирішення й регулювання соціальних проблем» (Коваль, 2019: 111). Уве з робітничого класу, як і його батько, прожив чесне і працьовите життя (за законами протестанської етики), уміє усе робити своїми руками, не може сидіти без діла, є відповідальним членом їхнього житлового кооперативу, патріотом, протистоїть муніципальній бюрократії. Його мізантропія і буркотливість трансформуються в корисність для людей, таким чином надаючи на цьому віковому етапі його життя нового смислу.

Майже в усіх романах соціальна тематика, ідея «шведського дому», спільного блага, увага до людей поруч, до вразливих категорій людей (не таких, «інакших»), з болем в серці і проблемами різного характеру) є провідною, до неї так чи інакше сходяться усі композиційні вузли. У романі «*Ведмеже місто*» та його продовженні «*Ми проти вас*» соціальна тема теж концентрується довкола літніх людей – життя в Бйорнстадті обертається довкола хокею, без нього тут не можлива економіка. Чоловіки тут гордо називають себе ведмедями, які протисто- ять холоду, темряві і низькій економіці. У романі «*Моя бабуся просить її вибачити*», Ф. Бакман, очевидно, опирається на традиції шведської казки С. Лагерльоф, котра дала новий голос шведським легендам, переказам та казкам, створила шведський неоромантичний епос, на фентезійні оповіді А. Ліндгрет. Тут теж центральним є образ літньої людини – бабуся, буркотливої, з асоціальною, деколи девіантною поведінкою. Вона перед смертю пише листи, в котрих просить вибачення у всіх. Однак у процесі оповіді розкривається її насправді добре серце, бо вона усе життя служила людям, рятувала їх, підтримувала. Усі мешканці будинку так і чи інакше в результаті пов'язані

з бабусяю і її добрими вчинками. Для своєї «не такої» внучки бабуся створює вигадані світи, казкові царства (Міміас), куди дівчинка зможе втікати від незгод світу. Бабуся помирає у віці 77 років, вона не типова жінка, свого часу стала чи не єдиним хірургом, рятувала в гарячих точках людей, багато мешканців будинку завдячують їй усім. Цей персонаж демонструє більш оптимістичну життєву позицію в літньому віці, таніж Уве, тому що в неї є соціальна роль бабуся. Сенсом її життя стає виховання і турбота за внучкою. Саме ці романи можуть бути в перспективі в полі зору нашого дослідження з точки зору геронтологічних студій.

Висновки. Отож соціальна тема є основною конструювальною темою популярних романів Ф. Бакмана, зумовленою культурними витоками шведського способу життя, орієнтованого на усі верстви населення. Швеція – одна із найуспішніших з усіх нордичних країн, успіх якої серед низки причин пояснюється соціальною політикою та функціонуванням держави як «спільного дому, «дому для народу». Тема людей похилого віку стає об'єктом геронтологічних досліджень не тільки в психолого-соціологічних дисциплінах, а й виражається через масову літературу та її інтермедіальний дискурс. Тематика романів Ф. Бакмана закорінена в способі модерного шведського суспільства, де активно розвиваються міждисциплінарні дослідження, пов'язані із періодом зрілості. У романі «Чоловік на ім'я Уве» через образ літньої людини автор розкриває важливі теми й проблеми соціального характеру активного функціонування зрілих людей у світі, що швидко змінюється. Незвичність, проте важливість такої теми пробуджує значний читацький інтерес до творів шведського автора, а також здійснює вплив літератури на якість суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакман Ф. *Моя бабуся просить її вибачити*; пер. з англ. О. Захарченко. Київ: КНИГОЛАВ, 2021. 416 с.
2. Бакман Ф. *Чоловік на ім'я Уве*; пер. з англ. О. Захарченко. Київ: КНИГОЛАВ, 2018. 352 с.
3. Бут М. Що не так зі скандинавами? Правда і міфи про найщасливіших людей; пер. з англ. Ірина Павленко. К.: Наш формат, 2021. 416 с.
4. Голова Н.І. Соціально-психологічні умови сприятливої адаптації геронтологічної групи населення до нових умов соціалізації. *Науковий журнал «Психологічні травелогі»,* 2021, № 2. С. 33 – 43.
5. Зязюн І. Аксіологічні критерії вікової психології. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2013. Вип. 7. С. 6–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_7_3
6. Коваль О. «Держава загального добробуту» та «шведська модель»: історико-теоретичний аналіз понять. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.* Серія: Історія, 2019, 29: 109–116.
7. Луців О. «Шведський дім» і «Шведська модель»: історія виникнення концепції. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/12018/2/Conf_2010v3_Lutsiv_O-Shvedskyi_dim_i_shvedska_model_48.pdf.
8. Aathira A. S. and A. Poongodi. The Portraiture of Aging: A Psycho-Analytic Study of A Man Called Ove by Fredrik Backman. *Journal of Aging Studies.* Volume 63, December 2022, p. 146–149. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0890406522000561?via%3Dihub>

9. Sandberg Linn J., Lovgren Karin, Bouncing off Ove Jeff Hearn. Old men's readings of the novel A Man Called Ove as a cultural representation of ageing masculinity. *Journal of Aging Studies*. Volume 63, December 2022.

REFERENCES

1. Backman, F. (2021). *Moia babusia prosyt yii vybachyty [My Grandmother Asked Me to Tell You She's Sorry]*. (O. Zakharchenko, Trans). Kyiv: KNYHOLAV [in Ukrainian].
2. Backman, F. (2018). *Cholovik na imia Uve [A Man Called Ove]*. (O. Zakharchenko, Trans). Kyiv: KNYHOLAV [in Ukrainian].
3. Booth, M. (2021). *Shcho ne tak zi skandinavamy? Pravda i mify pro naishchaslyvishykh liudei [What's wrong with Scandinavians? Truth and myths about the happiest people]*. (I. Pavlenko, Trans). Kyiv: Nash format [in Ukrainian].
4. Holova, N.I. (2021). Sotsialno-psykholohichni umovy spriyatlyvoi adaptatsii herontolohichnoi hrupy naselennia do novykh umov sotsializatsii [Social and psychological conditions for favorable adaptation of the gerontological population group to new conditions of socialization]. *Psykholohichni travelohy – Psychological Travelogues*, 2, 33–43 [in Ukrainian].
5. Ziaziun, I (2013). Axiological criteria of age psychology. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*, 7, 6–24. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_7_3 [in Ukrainian].
6. Koval, O (2019). «Derzhava zahalnoho dobrobutu» ta «shvedska model»: istoryko-teoretychnyi analiz poniat. [“Welfare State” and “Swedish Model”: Historical and Theoretical Analysis of the Concepts]. *Naukovi zapysky Vynytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho – Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University*, 29, 109–116 [in Ukrainian].
7. Lutsiv, O. «Shvedskyi dim» i «Shvedska model»: istoriia vynyknennia kontseptsii. [«Swedish House» and «Swedish Model»: the history of the concept]. Retrieved from: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/12018/2/Conf_2010v3_Lutsiv_O-Shvedskyi_dim_i_shvedska_model_48.pdf [in Ukrainian].
8. Aathira A. S. and A. Poongodi. The Portraiture of Aging: A Psycho-Analytic Study of A Man Called Ove by Fredrik Backman. *Journal of Aging Studies*. Volume 63, December 2022, p. 146–149. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0890406522000561?via%3Dihub>
9. Sandberg Linn J., Lovgren Karin, Bouncing off Ove Jeff Hearn. Old men's readings of the novel A Man Called Ove as a cultural representation of ageing masculinity. *Journal of Aging Studies*. Volume 63, December 2022.